

"JAG ÅR HERRENS TJÅNARINNA" - vilka var / är möjligheterna att också vara pingströrelsens?

Föreläsning vid seminariet **Svensk Pingströrelse - förr och nu**. Kaggeholm 23 oktober 1998

INLEDNING

När Pingströrelsen för drygt 90 år sedan kom till vårt land inleddes en dynamisk utveckling. Ett viktigt inslag i denna tillväxt var det stora antal kvinnor som helhjärtat satsade sina liv i församlingens tjänst, hemma i den egna församlingen eller som evangelister och missionärer på andra orter i Sverige och utanför vårt lands gränser. I och med betoningen på den helige Andes kallelse till tjänst och utövandet av karismatiska gåvor, gavs kvinnor samma möjligheter som män att förkunna evangelium. Med tiden minskade antalet kvinnliga evangelister, förkunnare och ledare inom landet samtidigt som kvinnliga missionärer fortsatte som tidigare på missionsfältet, där de också fungerat som rådgivare till nationella äldste. På 1970-talet inleddes dock en förändring i Sverige, som tagit sig tydligare uttryck under 1990-talet. Avsikten idag är att se något på denna utveckling och söka förklaringsmodeller. Jag kommer också att presentera tidigare forskning i ämnet.

FORSKNINGSLÄGET

Det har hitintills inte forskats mycket kring kvinnorna i den Svenska Pingströrelsen. Vad som skrivits är dels examensarbeten, skrivna av kvinnliga studenter från Pingströrelsen (PR), som studerat vid andra samfunds teologiska seminarier, dels avhandlingen *Contextualization and literalism in the female Debate in the Swedish and Norwegian Pentecostal Movements 1978-1995* av Nils-Ove Nilsson. Alf Lindberg har i sin doktorsavhandling *Förkunnarna inom Pingströrelsen och deras utbildning* också tagit upp frågan om de kvinnliga pastorerna. Dessutom har Wasti Feldt-Johansson skrivit om kvinnan som ledare i församlingen i boken *Kvinnan i Frikyrkan*.

De examensarbeten som presenterats vid Örebro Missionsskola eller Stockholms Teologiska Högskola är: Rose-Marie Brandin (Freban), 1979, *Kvinnlig pastor, vara eller inte vara - det är frågan*, Örebro; Charlotte Ljunghag, 1995, *"Vart tog dom vägen?"* Stockholm; Kerstin Samuelsson, 1997, *Kvinnligt ledarskap i Svensk Pingströrelse*, Stockholm; Ingrid Thordsson, 1983, *Somliga finnas ock...*, Örebro.

R-M Brandin behandlar i sin uppsats dels situationen för kvinnliga pastorer inom frikyrkligheten allmänt år 1978, dels synen på kvinnan och hennes tjänst inom Pingströrelsen. Charlotte Ljunghag undersöker vad det blivit av de kvinnor som gått på Brommaskolan. Kerstin Samuelsson har dels forskat historiskt kring kvinnors tjänst i två pingstförsamlingar, dels givit en övergripande beskrivning av utvecklingen fram till 1996¹, dels presenterat den enkät hon gjort bland kvinnliga föreståndare och församlingsordföranden. Ingrid Thordsson har koncentrerat sig på de ogifta kvinnliga förkunnarna och hur dessa upplevt sin situation.

Nils-Ove Nilsson tar upp frågan om kvinnors tjänst under pionjärtiden, men studerar i synnerhet debatten i frågan mellan 1978 och 1995. Boken är indelad kronologiskt och avslutas med en analyserande del. Varje kronologiskt avsnitt inleds med en kort beskrivning av vad som händer inom ämnesområdet rent praktiskt. Därefter följer en noggrann genomgång av

¹ Översikten har hon hämtat från N-O Nilssons avhandling.

debatten, framför allt vad som skrivs i tidningen Dagen. Det är att beklaga att Nilsson avhandling endast finns på engelska och dessutom i få exemplar. Det han skriver - inte minst hans egna åsikter - är av största intresse för Pingströrelsen i vårt land.

Två viktiga moderna bidrag med synpunkter på kvinnans tjänst har givits av Jack -Tommy Ardenfors, föreståndare i Smyrnaförsamlingen, Göteborg, i boken *Bryt ny mark*, 1993, och av Björne Erixon, lärare på Kaggeholms Folkhögskola, *Låt riket komma (mer)!* 1996. Ardenfors är öppen för att kvinnor är med i styrelse och församlingsledning, förslagsvis som diakoner, däremot mer försiktig vad gäller kvinnliga äldste. Erixon ger frågan om kvinnans tjänst en teologisk bearbetning.

KVINNANS STÄLLNING INOM DEN TIDIGA PINGSTRÖRELSEN.

Kvinnans ställning inom frikyrkligheten under senare delen av 1800-talet.

Innan vi ser närmare på kvinnans ställning inom den unga pingströrelsen, ska vi göra en återblick på de årtionden, som föregick dess framväxt och granska kvinnans roll inom de frikyrkliga rörelserna. Under 1800-talet återfanns kvinnornas insatser främst inom syföreningar och inom diakonal verksamhet. Att predika och inneha ledande positioner var förbehållet männen. Att enstaka kvinnor dock kunde utöva ett stort inflytande kan vi se om vi till exempel vänder oss till den inomkyrkliga väckelserörelse, som gav upphov till Evangeliska Fosterlandsstiftelsen. Jag tänker bland andra på Lina Sandell och hennes insatser inom olika områden.

En radikal förändring inträdde i och med Frälsningsarméns tillkomst och framväxt. Catherine Booth, gift med rörelsens grundare, började snart uppträda som offentlig förkunnare och kom att framstå som rörelsens främste talare och teolog. Hon utgav år 1859 skriften "Female Ministry or Woman's Right to preach". I Sverige blev det en kvinna, Hanna Ouchterlony, som stod i spetsen för pionjärarbetet och den 28 december 1882 talade hon för första gången offentligt.

År 1887 bildades missionssällskapet Helgelseförbundet. 1890 anordnade det tre bibelkurser för blivande evangelister, som sedan sändes ut över Sverige. Dessa kurser var öppna för både kvinnor och män. John Ongman, då baptistpastor i Örebro, och med ett förflutet i USA, där han mött kvinnliga evangelister, blev intresserad av att följa Helgelseförbundets exempel. Vid Nerikes Baptisters Distriktsförenings möte våren 1891 föreslog Ongman att liknande bibelkurser skulle hållas också av baptisterna i Nerikes-distriktet. Förslaget vann bifall och den första kursen hölls i Örebro Baptistförsamling under juli månad 1891, öppen "för söndagsskollärare och evangeli förkunnare av båda könen och för övrigt alla som kände sig manade att mottaga undervisning"².

Detta radikala handlande väckte uppseende både inom Baptistsamfundet och Svenska Missionsförbundet. Ragnar Åberg har i sin uppsats "Kvinnans ställning som förkunnare inom svensk baptism under 1890-talet" återgivit viktiga delar av den debatt som fördes, dels i samfundspressen, dels vid Baptistsamfundets årskonferenser 1891 och 1896. Det var ingen stor fråga första gången den kom upp, utan Baptistsamfundets officiella organ "Wecko-Posten" gav den bara en kort notis den 18 juni 1891: "De flesta voro afgjort emot kvinnopredikandet och alla ansåg det fullkomligt stridande emot Guds ord och det passande."

². Örebro Baptistförsamlings protokoll av den 3 augusti 1891, återgivet i R. Åberg, 1978 s. 9

De två viktigaste inläggen för och emot vid årskonferensen 1896 kom sedan i tryck, August Källbergs "Är kvinnopredikandet bibliskt?" och John Ongmans "Kvinnans rätt att förkunna evangelium". Den senare tog mycket av sitt material från C. Booths skrift i samma ämne. Årskonferensen hade inte ändrat uppfattning utan anslöt sig i stort till Källbergs uppfattning att kvinnopredikande var obibliskt.

Svenska Missionsförbundets ledning framförde samma uppfattning. Den kommer klart till uttryck i en artikel i tidningen Wecko-Posten den 23 juli 1896, E.J Ekman framhåller att den bestämmelse kvinnan fått av Gud, var en helt annan än att på "offentliga talarstolar föra ordet". Dessutom var det hans övertygelse att kvinnor som predikade skulle skapa "misshälligheter" och "split" bland de kristna.

Inget av detta fick John Ongman att inställa sina kurser. Inom Örebro Baptistförsamling bildades år 1892 "Örebro In- och Utländska Missionsförening", vilken var villig att sända ut både kvinnliga och manliga evangelister till platser, där man önskade predikohjälp eller till platser där ingen frikyrklig verksamhet bedrevs³. Däremot avskiljdes inte kvinnor som äldste, varken inom Helgelseförbundet eller inom församlingar som samarbetade med Örebro Missionsförening, senare Örebromissionen

Kvinnans ställning inom den unga pingströrelsen

När Filadelfiaförsamlingen i Stockholm hösten 1915 startade en egen bibelskola, skedde det efter det mönster som skapats av Helgelseförbundet och i Örebro. Jag har inte kunnat finna att det någonsin var någon diskussion om kvinnor skulle inbjudas eller inte, utan det tycks ha varit underförstått från första början⁴. Efter det att bibelskolan hade avslutats den 23 november 1915 sändes 21 evangelister ut till olika delar av landet. Tolv av dem var kvinnor, nio var män⁵. Detta innebar dock inte att kvinnorna utförde samma arbetsuppgifter som männen.

En vanlig situation, som jag mött under mina intervjuer med kvinnliga missionärer är att de, efter att ha bevistat en bibelskola, blivit sända som evangelister, tillsammans med en kvinnlig evangelistkamrat, ofta till en plats där ingen pingstförsamling fanns.⁶ Där utförde de sedan ett pionjärbete och när gruppen av omvända blivit stor nog, kom någon äldstebroder från närmaste pingstförsamling och förrättade dop. Men under detta pionjärskede, då alla var "bröder och systrar", då man skulle undvika titlar som "pastor" och "diakon" eftersom de lätt kunde leda in på det som är "högt bland människor"⁷, fanns kvinnorna med i verksamheten på ett friare sätt än senare. I annonserna till de första större gemensamma bibelstudieveckorna, föregångare till dagens "Nyhemsveckan" och "Lapplandsveckan", förekommer kvinnor sida

³. R. Åberg, 1978 s.11

⁴. Vid ett tillfälle annonserades att "systrar" var välkomna i mån av plats.

⁵. Evangelii Härold 1916 01 13

⁶ Även de kvinnliga missionärer, som hade en annan yrkesutbildning, till exempel som sjuksköterska eller lärare, tillbringade några år som evangelist innan de sändes ut som missionärer.

⁷. Evangelii Härold 1918 07 22

vid sida med män som annonserade talare. Samtliga benämnes "Herrens vittnen"⁸⁹. Till de återkommande evangelistveckorna inbjöds också "vittnen", dvs predikande kvinnor och män.¹⁰ Det fanns kvinnor - om också ett fåtal - bland undertecknarna till 1919 års deklARATION mot samfundsbildning.

Alf Lindberg har i sin doktorsavhandling "Förkunnarna inom Pingströrelsen och deras utbildning" visat att när T.B. Barrat, ledaren för den norska Pingströrelsen, grundade pingstförsamlingen i Oslo, skrevs det in i stadgarna att både kvinnor och män kunde väljas till som diakoner i församlingen. Diakonerna satt då med i styrelsen för församlingen. År 1933 skrev Barrat boken *Kvinnens ställning i menigheten*, i vilken han framhöll att kvinnor kan finnas med som profeter, förkunnare och styrelseledamöter.¹¹ Barrat fick dock inte med sig den norska pingströrelsen i stort, och efter hans död ändrades också stadgarna i den församling han grundat.

Det skulle snart visa sig att Lewi Pethrus och Pingströrelsen i Sverige inte var beredd att gå lika långt när det gällde kvinnans tjänst i församlingen som T.B Barrat. Inom den svenska Pingströrelsen har jag inte stött på något som talar för att frågan om kvinnliga diakoner eller församlingstjänare tagits upp i samband med församlingsbildande. Där återstår dock mycket grundforskning att göra.

Kerstin Samuelsson har studerat utvecklingen i pingstförsamlingen i Vinnö¹², som 1940 gick upp i Filadelfiaförsamlingen i Kristianstad. Vinnö-församlingen var ursprungligen en missionförsamling, men lämnade SMF 1906. Vid dess församlingsbildande 1896 valdes en manlig äldste samt två kvinnliga och två manliga diakoner. År 1918 blev den en "fri församling" inom den "nya" rörelsen, dvs pingströrelsen. Kvinnor verkar ha funnits kvar i dess styrelse fram till 1926, då stadgarna ändrades. Det sägs då inte uttryckligen att enbart män fick ingå i styrelsen. Däremot sägs att kassör och sekreterare kan tas utanför styrelser. Dessa poster fylldes av kvinnor. Filadelfiaförsamlingen i Kristianstad, som från första början var en del av den framväxande pingströrelsen, antog sina första stadgar 1926.¹³ Vad som sägs om församlingsledningen är detsamma som i dem som samma år antogs i Vinnö. Att bara män skulle finnas med i styrelsen, vilken bestod av äldste och diakoner, var tydligen underförstått och självklart.¹⁴ Inga kvinnor utsågs till dessa tjänster. Däremot fungerade församlingens missionär i Kina, Nelly Olsson, som församlingsledare redan på 1920-talet. Under 1930-talet sker i Kristianstad och Vinnö en allt tydligare uppdelning, där kvinnorna är söndagsskollärare - men inte söndagsskolföreståndare - och aktiva inom musiklivet.

Kerstin Samuelsson ger alltså ett exempel på en församling, där kvinnorna försvinner från styrelsen i och med att man ansluter sig till pingströrelsen och ett exempel på en ursprunglig pingstförsamling, där frågan om kvinnor i styrelsen inte alls tycks ha varit aktuell.

Under 1930-talet spreds evangelisterna, kvinnor och män ut över Sverige. Kvinnorna gjorde många pionjärinsatser, inte minst i avlägsna byar i de norra delarna av vårt land. Från och med

⁸. Sundstedt 2, s.182

9

¹⁰ Dessa evangelistveckor fortsatte långt fram i tiden, hela tiden öppna för både kvinnor och män

¹¹ K Samuelsson 1997, s. 11

¹² K Samuelsson 1997, s. 13-15

¹³ K Samuelsson 1997, s 15

¹⁴ I pingstförsamlingens i Höör riktlinjer från 1928 sägs det däremot tydligt att det handlar om "andedöpta män". Samuelsson 1997, s.8

1940-talet börjar PR att bli mer av institution. I städerna växer stora församlingar fram och verksamhet börjar att alltmer centraliseras, en utveckling som fortsätter under 1950-talet och accentueras från det följande decenniet och framåt. Pingstpredikanterna är inte längre "Herrens vittnen" utan beteckningen "pastor" börjar bli allt vanligare. Kvinnorna marginaliseras alltmer och hänvisas i fortsättningen till arbete bland barn och ungdomar eller som församlingssystrar. Beteckningen "evangelist" överlever och församlingarna kallar kvinnorna som "barnevanglister". På mindre orter och på utposter till större församlingar fortsätter dock kvinnorna att vara predikanter och mötesledare. I de centrala kyrkorna införs - utan att det särskilt sägs - ordningen att bara män leder eller predikar under förmiddagsmöten. Däremot kunde kvinnor få "vittna" under kvällsmötena. Även om det i båda fallen rörde sig om textutläggning och undervisning från bibeln, använde man sig alltså av olika språkbruk, en vana som jag själv mötte som pastor under 1980-talets senare hälft.

Kvinnorna fortsatte dock att uppleva sig kallade av Gud till att förkunna Hans Ord och frustrationen steg bland dem i takt med att allt fler dörrar stängdes. Många av dem som gick ut i församlingstjänst på 1970-talet hade dock vuxit upp med denna tingens ordning, varför de, i likhet med Kerstin Samuelsson, inte ifrågasatte att deras manliga företrädare eller efterträdare på samma tjänst, ingick i äldstekåren, men inte de själva. En av dem som reagerade var Rose-Marie Brandin, efter elva år som evangelist. Men därmed är vi framme vid 1970-talet och vi ska dessförinnan se något på de kvinnliga missionärernas situation. Konstateras bör dock att de nu nämnda årtiondena ännu är i hög grad utforskade.

Pionjärtidens kvinnliga missionärer

Under 1910-talet sändes de första pingstmissionärerna ut från Sverige - både kvinnor och män - till Brasilien och Kina. Antalet ökade under 1920-talet då Belgiska Kongo blev ett nytt stort missionsfält för den svenska Pingströrelsen. Bland de kvinnliga missionärerna blev det i hög grad de ogifta, som i praktiken kunde fylla samma funktioner som sina manliga kollegor. Två och två gjorde de pionjärinsatser och grundade församlingar, där de i praktiken kom att fungera som äldste/pastorer, dock utan att döpa eller att leda nattvard.

Många av de första missionärerna gick en gemensam utbildning vid missionsskolan i Högsby. Den grundades 1922 av Richard och Rakel Fris. Rikard Fris hade tidigare varit lärare vid Örebro Missionsskola. Till den första kursen i Högsby mottogs 16 kvinnliga missionärskandidater, enligt Rakel Fris "duktiga predikanter som kunde tala över en bibeltext med kraft och smörjelse"¹⁵. Att det till de första kurserna bara mottogs kvinnor torde ha berott på inkvarteringsmöjligheterna. Rakel Fris skriver att bland dem fanns de, som "länge väntat på hjälp" till utbildning. Kanske var det ytterligare en orsak till att det bara blev kvinnor istället för enbart män. Året därpå intogs både män och kvinnor.

På skolan undervisades i "bibelkunskap, homiletiska övningar, kyrkohistoria, geografi, svenska, svensk välläsning, engelska, franska, missionshistoria, matematik." Utanför schemat läste Richard Fris någon gång grekiska med dem, som så önskade och även portugisiska¹⁶. Det var samma undervisning för både kvinnor och män. Läsåret var indelat i två terminer. Man kunde delta en termin, men blivande missionärer gick vanligen två år¹⁷.

¹⁵. Rakel Fris 1974, sid 177

¹⁶. Rakel Fris 1974, sid 177

¹⁷. Intervju med Siri Karlsson 91 04 19

Kassaböckerna från Högsby visar att flera av pionjärmissionärerna i Belgiska Kongo studerat ett par år vid missionsskolan i Högsby.¹⁸ Det verkar rimligt att antaga att denna skola, ledd av ett gift par, som tidigare varit delaktiga i Ongmans skolverksamhet, och som betraktade kvinnor som "duktiga predikanter" påverkade de blivande missionärerna till att ge och tillämpa stort utrymme för kvinnliga förkunnare. Den gemensamma undervisningen och därmed gemensamma kunskapsbasen bör likaså ha haft inverkan på det samarbete, som sedan skulle utföras på missionsfältet.

En liten anvisning i den vägen ger de två böcker som utkom omkring år 1930. Den ena handlade om Svensk Pingstmission i Brasilien, den andra om samma verksamhet i dåvarande Belgiska Kongo. Båda böckerna är så upplagda att olika missionärer skrivit olika avsnitt. I boken *Apostolisk väckelse över Brasilien* skriver enbart manliga missionärer. I boken *Från Östkongos berg och Tanganyikasjöns stränder* skriver sju kvinnor, sju män och två kongolesiska evangelister. De flesta Brasilien-missionärer reste på den tiden ut utan någon missionsskola. Bara någon enstaka gick på Högsby. En del av dem hade redan rest ut då skolan i Högsby startade, men inte heller efter dess början blev där någon större tillströmning, utan majoriteten av dem som efter Högsby gick ut som missionärer reste till Afrika eller Kina.¹⁹

I Sverige blev med tiden de kvinnliga förkunnarnas verksamhet alltmer beskuren. På missionsfältet fortsatte de att predika, att grunda församlingar, att vara rådgivare till pastorer och äldste och att undervisa på bibelskolor. På så sätt växte en annorlunda praxis fram på inom missionärskåren än i Sverige, även om det skilde sig åt på olika missionsfält.²⁰ En viktig konferens som berörde denna utveckling var den som hölls i Natal, Brasilien 1930.

Konferensen i Natal 1930

År 1930 rest Lewi Pethrus till Brasilien på de inbjudan av de svenska pingstmissionärerna i landet.²¹ Inom PR har den omtalats om och beskrivits som den som ett framsynt tidigt överlämnade av ansvaret för arbetet till de nationella kristna. Ett överlämnade skedde, man bakgrunden till konferensen var de facto en konflikt inom missionärskåren angående de kvinnliga missionärerna roll.

De brasilianska medarbetarna reagerade på att missionärerna inte var sams och så spred sig konflikten och framställdes i rapporterna i Evangelii Härold Sverige enbart som problem mellan missionärerna och brasilianarna. Men i brevväxlingen mellan missionssekreteraren i Stockholm, Paul Ongman, och missionärerna framgår tydligt var konflikten ursprungligen låg. Det var speciellt två kvinnor, som ansågs vara duktiga predikanter och som mycket aktivt deltog i verksamheten, inte minst under mötesresor, Frida Vingren och Adina Nelson. Det är

¹⁸ Bland dem fanns Linnea Halldorf, Vera Karlsson, (senare gift Palmertz), Anna Skogman (senare gift Winberg), Siri Karlsson, Jennie Westman, Thomas Winberg och Gösta Palmertz.¹⁸

¹⁹ Missionsskolan i Högsby flyttade 1929 till Stockholm, där dess tillvaro blev kortlivad på grund konflikten med anledning av Svenska Fria Missionen. Makarna Fris flyttade då till Danderyd där de startade Fria Bibelinstitutet. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm startade sina egna missionärskurser under ledning av Osmin Halldorf.

²⁰ Se t ex böckerna *Det började i Para - Svensk Pingstmission i Brasilien* och *Svensk Pingstmission i Belgiska Kongo*, utgivna av MissionsInstitutet-PMU

²¹ Se I. Vingren, 1994. *Det började i Para - Svensk Pingstmission i Brasilien*. s.78

framför allt den senares make, Otto Nelson, som skriver indignerade brev till Stockholm och klagar över att det finns missionärer som vill hejda hans hustrus verksamhet.²²

När konferensen sedan hölls löstes först konflikten med brasilianarna sålunda, att arbetet i norra Brasilien lämnades över till dem. Därefter höll Lewi Pethrus ett bibelstudium kring kvinnans tjänst i församlingen. Där fastslogs att kvinnan kunde predika, men inte vara församlingsledare, såvida det inte saknades en lämplig man för den posten. Flera av de manliga missionärernas fruar var också ansvarige för verksamheten när deras män var ute på längre mötesresor.²³ En sammanfattning av bibelstudiet publicerades i *Evangelii Härold* och bör ha givit viss återklang också på övriga missionsfältet.²⁴

FRÅN 1970 OCH FRAMÅT

Förändringens vindar börjar att blåsa

Årtiondena närmast efter pionjärtiden har jag inte haft möjlighet att fördjupa mig i och tyvärr ännu ingen annan heller. De ovannämnda forskningsbidragen har alla koncentrerat sig på de senaste tjugo åren. Vad som lätt kan konstateras är att PR utvecklades från att ha varit en rörelse i samhällets marginal till en etablerad och - i stort - accepterad frikyrka. En steg i den riktningen var den europeiska pingstkonferensen 1938. Ett annat var då PR, representerat av Filadelfiaförsamlingen, Stockholm, blev medlem i Svenska Missionsrådet år 1946. Visst kunde vissa företeelser alltså väcka tidningsdebatt, men inte alls på samma sätt som under de första åren.

Men i takt med att rörelsen blev alltmer accepterad och alltmer institutionaliserad marginaliserades kvinnorna. Mot slutet av 1970-talet började dock förändringar att ske. Cityförsamlingen i Stockholm tillsatte kvinnor i styrelsen och de tilläts också att dela ut nattvarden. Det sista gällde också pingstförsamlingarna i Lund och Västervik.²⁵ År 1980 blev Wasti Feldt - Johansson föreståndare i Gilead-församlingen i Göteborg. Under 1980 - talet började flera kvinnor att i praktiken arbeta som församlingsföreståndare på mindre platser - så t ex i Örsundsbro, Uppland. I Uppsala tillsattes 1984 en kvinnlig studentpastor. För övrigt skeddde inte så mycket konkret under det årtiondet, men debatten kring kvinnans tjänst i församlingen fortsatte, ibland mer intensivt, ibland med längre uppehåll.

Diskussionen - som också tidigare hade dykt upp på tidningens Dagens sidor, om också mycket sällan - hade skjutit ny fart under 1978. R-M Brandin anser detta vara en följd av att debatten då på nytt intensifierats inom Svenska Kyrkan.²⁶ En ung pingstpastor, Ingvar Holmberg, förklarade att kvinnorna behövdes i församlingarnas styrelser och äldstekar.²⁷ Året därpå gav Wasti Feldt-Johansson ut sin bok *Kvinnan i frikyrkan*, vilken väckte ett visst uppehåll.

Hasse Andersson, då föreståndare i pingstförsamlingen i Solna, börjar aktivt arbeta för kvinnliga äldste och pastorer. Åren 1984/85 inbjuder församlingen vid två tillfällen till samtal i frågan. Både Andersson och Feldt-Johansson försöker få med frågan på dagordningen till

²² Det framgår inte av materialet om ovan nämnda boks författarval också påverkade situationen i Brasilien.

²³ Här kommer också frågan in om förtroendet för de brasilianska medarbetarna - men det faller utanför ramen för detta arbete.

²⁴ Däremot tycks den inte ha påverkat de brasilianska kvinnornas situation, vilka inte skulle komma att ha samma frihet att förkunna Guds Ord som sina missionärssystrar.

²⁵ Nilsson, 1996. sid 32

²⁶ Brandin 1979, s.

²⁷ Nilsson, 1996. sid 44

predikantveckan i Stockholm, men misslyckas, eftersom de ”inte var så inflytelserika att de kunde ta upp en så pass känslig fråga.”²⁸ Sommaren 1986 behandlades dock frågan på Nyhemsveckan, där flera pastorer i sina inlägg efterlyste mer undervisning i ämnet och därmed öppnade för nya lösningar. En enda kvinna deltog i debatten - Märta-Greta Halldorf, missionär. Enligt Nilsson så valde de flesta berörda kvinnor att ligga lågt i debatten och i stället arbeta vidare där de stod, i förhoppning att en förändring var på gång.²⁹ Samuelsson påpekar att männen talar alltjämt mer om kvinnor än med kvinnor och kvinnorna å sin sida väljer att inte dela med sig av sina erfarenheter och sin tolkning av bibelordet, vilket kan ha fördröjt och försvårat processen.³⁰ Av de kvinnor som tar till orda har de allra flesta varit eller är missionärer.

Samtalen fortsatte dock och våren 1990 inträffade en betydelsefull händelse, då Filadelfiaförsamlingen i Stockholm inbjöd till en samtalsdag. Ett femtiotal pastorer och bibelskollärare möttes för att samtala om kvinnans tjänst. I församlingens verksamhet i Stockholms förorter hade kvinnor börjat tjäna vid dop och nattvard och det upplevdes nödvändigt att diskutera detta. Ett resultat blev att det fastslogs att bibeln inte förbjöd kvinnor att tjäna vid nattvard och dop. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm började tillämpa detta. Med tanke på den församlingens ledande roll inom PR var det nu lättare för övriga församlingar att göra detsamma. Under Jönköpingsveckan 1992 sker vad Nilsson kallar det verkliga genombrottet. Ett mycket öppet samtal förs och frustrationer luftas och hopp inför framtiden uttrycks.

Predikantveckan i Stockholm 1994 blev ytterligare en milstolpe. Kvinnofrågan fick där ”en seriös behandling, historiskt och teologiskt.”³¹ Nils-Olov Nilsson var den som inledde frågan. Frågan om kvinnliga äldste var dock inte löst ens efter det samtalet. En del församlingar ”löste” problemet genom att införa begreppet diakoner³² för att under den benämningen kunna välja in kvinnor i styrelsen, oavsett om de sysslade med praktiska eller pastoral uppgifter.³³ I Filadelfiaförsamlingen i Stockholm infördes några år senare infördes begreppet församlingstjänare i stället för äldste för att komma förbi frågan om kvinnliga äldste. Här ska vi nu belysa något av innehållet i debatten och vad som var de avgörande frågorna.

Ämbetssyn, bibelsyn, innehållet i äldstebegreppet.

Som vi visat i början betonades i den tidiga pingströrelsen det allmänna prästadömet. Inga titlar skulle användas utan alla var ”systrar” och ”bröder” - om också ibland följt av efternamn och utan du-tilltal. Även om vissa anställdes av församlingar, så benämndes alla dessa ”Herrens vittnen.” Det var också det allmänna prästadömet som levdes ut i gärning och som var förklaringen till den snabba tillväxten, ett allmänt prästadöme där nådegåvor och Guds kallelse till individen spelade en avgörande roll. När PR institutionaliserades växte en pastorsroll fram, som allt tydligare skildes från ”lekmännen” i församlingen och man kan konstatera att ett särskilt ämbete infördes, som kom att likna det som t ex Svenska Kyrkan har. Till denna roll, som bara anförtroddes män, knöts vissa uppgifter, såsom att leda och dela ut

²⁸ K Samuelsson 1997, s. 9

²⁹ Nilsson, 1996. sid 89

³⁰ Samuelsson 1997, s. 10

³¹ Samuelsson 1997, s. 10

³² Filadelfiaförsamlingen i Stockholm hade länge diakoner i sin styrelse, ett baptistiskt arv. De avskaffades där på 1940-talet . i flertalet pingstförsamlingar infördes inte diakonbegreppet.

³³ Flera församlingar, bland dem Filadelfiaförsamlingen, Uppsala, hade genomfört denna stadgeändring i mitten av 1980-talet.

nattvarden, att döpa, viga och begrava. Att delta i nattvard och leda den kunde också äldstebröder gör, undantagsvis också döpa. Pastor och äldstekår utgjorde också församlingens styrelse. Vanligtvis var det pastorerna som predikade. I församlingen växte det fram en hierarki, där det stora avståndet utgjordes mellan de som satt på plattformen och de som satt nedanför.³⁴

En fråga i debatten - som i synnerhet ställdes från kvinnohåll - blev då vilka av dessa uppgifter som bibeln uttryckligen förbjuder kvinnor att utöva. Paulus säger klart att han inte kan tillåta en kvinna att uppträda som lärare - vilken hon från PRs början tveklöst fått göra och också under senare tid gjorde som söndagsskollärare, barnevangelist och ungdomsledare. En del sökte kringgå problemet genom att förklara att kvinnan väl kunde undervisa, men hon borde inte uttala sig auktoritativt i lärofrågor.³⁵ Ett annat argument emot som borde ha fallit på samma orimlighet var orden om att kvinnan skulle tala i församlingen. En del förespråkare, - så t ex Ingvar Holmberg- som inte ville nöja sig med en pragmatisk lösning, ville här påvisa i vilken historisk situation Paulus uttalade dessa ord. Därmed infördes i debatten frågan om bibelsyn. De som i sin tolkning ville ta hänsyn till det historiska sammanhanget och skilja på normativa som gällde för alla tider och det tidsbundna, anklagades av sina meningsmotståndare att inte längre läsa som det står. En del varnade också för tendenser till ”liberalteologi.”

Vi har konstaterat att kvinnor med tiden fått utföra både dop och nattvard. Att kvinnor skulle ägna sig åt självvård var sällan ifrågasatt, tvärtom efterfrågat. Till slut tycks frågan om kvinnliga äldste ha kommit att handla om ledarskapsfrågan.³⁶ Dels hänvisades till att Jesus bara tillsatt män som apostlar och dels till Paulus ord om att kvinnan inte bör råda över mannen. Mer om den fortsatta diskussionen och mer om problematiken med kvinnliga äldste får vi höra, då Pernilla Cramnell slutfört sitt examensarbete.

Förslag till förklaringsmodell

Samuelsson har presenterat hypotesen att inför motstånd från omvärlden sluter sig män och kvinnor samman och samarbetar på helt annat sätt än under ”fredstid” då männen tenderar att ta över alla ledande poster. Till en viss del kan vi se detta i PRs utveckling med avseende på kvinnans funktion. I takt med att rörelsen inte levde i samma starka motsatsförhållande till samhället i övrigt så marginaliserades kvinnorna och kunde inte tjäna på samma sätt som tidigare. De synliga och ledande posterna - som också kom att inkludera det mesta av predikandet, blev förbehållna männen. Att det i hög grad gällde de framträdande posterna visar sig i det faktum att det var på utposter och på landsbygden som kvinnor längre kunnat fortsätta som tidigare.

Även om man skulle följa åsikten att äldstefunktionen - och undervisandet?- är förbehållet män, är det svårt att utifrån då anförda texter förstå hur så mycket annat kunde tas ifrån kvinnliga förkunnare. Här förefaller ett visst mått av makt- och positionstänkande ibland ha smugit sig in. Brandin skriver utifrån sin enkät i pingstförsamlingar att ”äldstetjänsten mer förknippas med en persom som fattar beslut än med en som vårdar sig om medlemmarnas andliga väl.”³⁷

³⁴ Det gällde inte bara pastorer. Jag minns en församlingsmedlem som - utan minsta ironi- uttalade sin uppskattning över att körledaren hade skakat hand med henne.

³⁵ Så t ex den kände bibelläraren Carlo Johansson vid en bibelkurs på Kaggeholms Fhsk våren 1980.

³⁶ Flera av de kvinnor som på 1980-talet fick pastorstjänster, fick närvara vid äldstemöten, men utan rösträtt. Jag var en av dem.

³⁷ Brandin 1979, s. 52

Varför blev det då en ändring ? Dels tror jag inte att det går att marginalisera kvinnor hur länge som helst. Deras önskan att tjäna Gud måste få finna utlopp. Dels tror jag att utvecklingen inom övriga kristna samfund och samhället i övrigt bidragit, liksom kvinnornas högre utbildning och vana att framträda och vara arbetsledare. För många av förespråkarna för kvinnliga pastorer och/eller äldste handlar det inte bara om att bereda plats för deras tjänande utan det är också en fråga om trovärdighet inför omvärlden. På samma sätt som Paulus förmanade kvinnorna med hänsyn till den situation och det samhälle de levde i, just för att evangelium inte skulle ta skada, bör också vi visa oss trovärdiga i dagens samhälle.³⁸

Gunilla Nyberg Oskarsson

³⁸ En del invänder att detta också kan användas till försvar för t ex homosexualitet. Men när Paulus vänder sig mot det sistnämnda, gör han i motsats till det dåtida samhället.